

РЕЦЕНЗИЯ

за кандидатурата на доц. Георги Николов – единствен участник в конкурса за професор по шифър 2.2 История и Археология /История на Средновековна България – История на Самуилова България /, обявен за нуждите на ИФ при СУ „Климент Охридски” в ДВ. бр. 21 от 15 март 2022

Проф. дин Петър Ангелов

За участие в обявения конкурс се е явил един единствен кандидат – доц. Георги Николов. Той е представил необходимия брой справки и документи /общо 18 /, които отговарят на изискванията на закона. Това е видно от приложената справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 25 от ЗРАСРБ за научна област История на Средновековна България /общо 415 точки/. От приложените справки също така е видно, че има пълно съответствие между шифъра на обявения конкурс и дългогодишната преподавателската дейност на доц. Георги Николов.

В моята рецензия на първо място ще обърна внимание на няколко съществени момента от преподавателската кариера доц. Георги Николов. От приложените документи е видно, че зад гърба си той има 35 години научна и преподавателска дейност, като се започне от избора му за аспирант към център „Иван Дуйчев“ през 1986 г. От 1990 г. той преминава последователно през всички степени на университетската преподавателската кариера в СУ „Климент Охридски“ – асистент 1990, старши асистент 1994, главен асистент 1997 и доцент от 2011 г. до настоящата 2022 г. С други думи той притежава един значителен преподавателски стаж, като само от придобиването на званието „доцент” до ден днешен са изминали 11 години. Дългият му преподавателски път в СУ включва както воденето на семинарни занятия по Средновековна българска история, така и четенето на лекционни и специализирани курсове пред задочници, бакалаври и магистри в различните специалности на ИФ /Прил. 15/. Освен това е имал лекционни курсове в Стопанския факултет към СУ и в Художествената академия. Няма съмнение, че тази разностранна дългогодишна преподавателска дейност е сериозно основание да смятам, че доц. Георги Николов е един зрял и опитен преподавател, който напълно отговаря на условията да му бъде присъдена академичната длъжност „професор”. Тези мои

впечатления съм добил в дългогодишната ни съвместна преподавателска дейност, която неизбежно включваше и провеждане на изпити със студентите. По време на тези изпити Георги Николов е проявявал винаги необходимата взискателност при оценката на показаните знания, съчетана с уважение към студентите и вяра в техните потенциални възможности. Не трябва да се пропуска и фактът, че след присъждането на доцентската му титла той става ръководител на петима докторанти, от които до момента двама успешно защитили в Историческия факултет. Единият от тях – Явор Митов е вече асистент по Средновековна българска история към катедрата по История на България. Активно е участието на доц. Г. Николов и в два обучителни семинара за докторанти – през 2018 в Боровец и през 2019 в Кюстендил. Изнасял е отделни научни лекции в Полша, Южна Корея и Италия. От 2014 до 2019 е последователно участник в три научни проекта.

Основанията ми за направения извод, че Георги Николов заслужава да получи академичната длъжност „професор“ се допълват и от обема и стойността на научната продукция, с която той се явява на този конкурс. За участие в конкурса той е представил една монография и 32 публикации, от които 11 на чужд език в наши и чужди издания.

Монографията, с която доц. Георги Николов се явява на конкурса за професор носи заглавието „Из историята на Самуилова България“. Тя е плод на дългогодишните му проучвания за този драматичен период от нашата средновековна история и естествено продължение на заниманията му, посветени на централизма и регионализма в Българското средновековие. В монографията са засегнати редица важни моменти от историята на Самуилова България (971–1018). В предговора доц. Георги Николов сполучливо формулира своите основни научни позиции, а именно: Историята на Самуилова България е институционално свързана с държавно-политическата традиция на ранносредновековното Българско ханство-царство; Историческите извори по недвусмислен начин свидетелстват за българската народностна принадлежност на личностите от Самуилова България; Поставя се и въпросът за едно ново сериозно остеологично изследване на костните останки от гробовете, разкрити в базиликата „Св. Ахил“ на едноименния остров в Малкото Преспанско езеро. Направен е опит за друга (различна от тази на Н. Муцопулос) идентификация на гробовете, открити в базиликата „Св. Ахил“, т.е. там са били гробовете на комит Никола, сина му Давид (вероятно

препогребани) и Рипсимия. Според автора, именно смъртта на Рипсимия през 993 г. е била причината, точно тогава да се постави поменалният надпис от с. Герман.

Доц. Николов изразява категорично мнение, че тленните останки (костите) на цар Самуил и на неговите родственици, открити в споменатите гробове, трябва да се препогребат отново там, където са намерили последен покой. По този начин, според автора *„гробът на Самуил ще запази значението си на своеобразен маркер за пределите на българската държавност през Средновековието“*.

Друг проблем, който занимава доц. Георги Николов, са сведенията във византийските извори за ослепяването на Самуиловите воители през 1014 г. и произлязлото от това прозвище на византийския император Василий II – Българоубиец (976–1025). В последните години някои чужди изследователи се опитаха да поставят под съмнение достоверността на този факт и по този начин едва ли не да оневинят споменатия император за жестоката му постъпка. Основателно се отхвърля тезата, че такова ослепяване не е имало, а то по-скоро е било продукт на византийската пропаганда от XI в. Приведени са и арабски исторически извори, които потвърждават тезата за масови ослепявания. С други думи, Георги Николов убедително доказва, че тази трагедия с воините на цар Самуил е действителен исторически факт и опитите за негово оспорване или negliжиране нямат основание.

Внимание заслужават и разсъжденията на доц. Николов за родословните корени на семейството на цар Самуил и неговите братя. Поддържа се хипотезата, че Самуил е кръвно свързан с династията на хан Крум. Авторът използва библейската ономастика, за да изясни възрастта на комитопулите и стига до заключението, че Самуил е бил най-възрастният от четиримата си братя. Привлечени са и сведения на Степан Таронски, които сочат Самуил като по-възрастен от Аарон. Прави се обосновано предположение, че изброяването на комитопулите в хрониките на Йоан Скилица и Йоан Зонара не е направено според тяхната възраст, а според последователността на тяхната смърт. Заслужават внимание и предложените аргументи за това, че Самуил е бил най-възрастният от четиримата си братя.

В отделна част на монографията авторът подробно анализира смъртта на българските царе Борис II (969–971, † 978), Роман-Симеон (978–991, † 997), Самуил (997–1014, † 6 октомври 1014), Гаврил-Роман Радомир (1014–1015, † август 1015) и Йоан-Владислав (1015–1018, † февруари 1018). В светлината на историческите извори са разгледани всички детайли, свързани с тази тема. Направени са необходими уточнения, свързани с хронологията на събитията около цар Роман-Симеон.

В последната част на монографията авторът разглежда ролята на историко-географската област Македония в историята на средновековна България в периода IV–XIV век. Основно и най-подробно е изложена политическата история, но са взети под внимание и редица елементи от историята на културата и църковната история. Позицията на автора е категорична и съвпада напълно с позицията на повечето сериозни наши и чужди медиевисти, а именно, че през посочения период Македония неизменно е била населявана преобладаващо не от никакви измислени „македонци“, а от българи по произход и самосъзнание. Политическото господство на Византия през XI–XII век и на Сърбия през втората половина XIV век не са променили българския етнически облик на Македония. Общото впечатление, което оставя монографията, е, че нейното написване почива върху отлично познаване на изворовия материал и изчерпателна историографска осведоменост. Проявена е необходимата критичност към отделни ефектни, но трудно доказуеми хипотези. Същевременно защитаваните научни позиции са аргументирани със сериозни доказателства, някои от които за първи път намират място в научните изследвания посветени на цар Самуил и неговата епоха.

Приложените 32 публикации за конкурса засягат тематично няколко основни кръга проблеми. Първият от тях е свързан с историята на Самуилова България и изследва въпроси, свързани както с изворите за периода и дейността на отделни личности, така и с оценката на цар Самуил и неговите наследници в историографията. Част от направените приноси намират своето естествено място в представената монография. Друг тематичен кръг охваща възстановяването на Българската държава и дейността на първите Асеневци. Важни са направените изводи за съществуващата несъмнена приемственост между Самуилова България и държавата на първите Асеневци. Изследването на поставените въпроси се базира на аналитично и критично тълкуване на

съществуващите извори, сред които особено място заема Никита Хониат. За пръв път подробно са анализирани колоритните, на места обидни характеристики, които византийският историк използва за българите. Акцентира се върху използваната от Хониат цвятова символика, на което до този момент не се е обръщало достатъчно внимание.

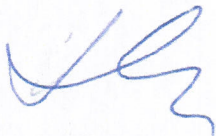
Третият тематичен кръг засяга основополагащи въпроси, свързани с Покръстването на българите, съдбата на княз Борис I и неговите наследници в лицето на цар Симеон и цар Петър. Тук трябва да бъде спомената една статия, посветена специално на българската държавна уредба през управлението на цар Петър. Авторът подробно се спира на неговата титла, засвидетелствана главно в оловни печати. Важен факт, на който се обръща внимание, е, че този владетел за пръв път използва печат, на който името и титлата му са изписани на български език: **Петър, цар на българите**. Засвидетелствани са и редица прабългарски титли и длъжности (кавхан, ичиргу боила и др.), които отразяват господството на прабългарската държавна традиция в България и след нейната християнизация. За да бъде пълна картината на разнообразните проблеми, с които се занимава доц. Николов, трябва да се спомене и статията му, посветена на историята на гр. Видин /средновековния Бдин/. В нея са анализирани събитията от 1002–1003 г., когато византийският император Василий II подложил дунавската крепост на осеммесечна обсада. Според доц. Николов спорен остава въпросът дали Бдин е насилствено завладян от Василий II или е предаден от местния български епископ. В заключение на направения дотук преглед на научното творчество на доц. Г. Николов ще подчертая, че отбелязаните приноси са лично негово дело. Те са белег на висок професионализъм, съчетан с уважение към богатото историографско наследство, посветено на цар Самуил и неговото време.

Научно-изследователската активност на доц. Г. Николов след 2011 г. се изразява не само в написването на монографията, посветена на Самуилова България и в публикуването на различни други статии, за които стана дума по-горе, но и в участието му с научни доклади в редица международни конференции у нас и в чужбина. Освен това е писал учебни помагала, съставител е на сборници, автор е на научно-популярни статии, на редица отзиви, рецензии и на биобиблиографии на наши и чужди учени. В тази връзка

оценявам по достойнство и обстоятелството, че от 2009 до ден днешен доц. Г. Николов е референт за българската медиевистика в едно толкова престижно списание като „Byzantinische Zeitschrift“, което винаги е поставяло високи критерии пред своите сътрудници. Някога и аз имах същата възможност за известно време да сътруднича на списание *Bysantinoslavica* и мога определено да заявя, че това е едно нелеко, трудоемко и научно-отговорно занимание, което, за съжаление, продължава да бъде недооценено по отношение на значимостта му за пропагандата на нашата историческа наука в чужбина. С други думи, такъв род дейност, която по същество е вид научна критика, някои чиновници са решили, че е маловажна и не заслужава особено внимание..

Не трябва да се пропуска и участието в редколегиите на различни научни списания, сред които например *Минало*, *Македонски преглед* и др. Специално трябва да бъде отбелязан и фактът, че понастоящем доц. Г. Николов е председател на Македонския научен институт и дава своя несъмнен личен принос в отстояване на научната истина за съдбата на българските земи в Македония през вековете. След всичко казано дотук, като се има предвид дългогодишната преподавателска дейност на доц. Г. Николов в СУ, безспорните му научни приноси в областта на медиевистиката и не на последно място активната му обществена дейност в полето на историческата наука и образование, препоръчвам убедено на уважаемите членове на научното жури да присъдят на доц. Георги Николов академичната длъжност **професор**. Той напълно я заслужава.

06.06.2022 г.

Рецензент: проф. дин Петър Ангелов